

## נשים מוכות- חיזור אליים

סוזי בן ברוך<sup>1</sup>

### פורסם בכתב עת מספר 6, המשדד לבטחון הפנים. 2014.

ענת אלימלך ז"ל הכירה את דוד אפוטה בגיל 16 במסגרת תחרות יופי מקומית שנערכה בירושלים ומאז נרקם ביניהם הקשר והם החלו לצאת כשהיא בת 16 והוא מבוגר ממנה ב-14 שנים. כשדוד הכיר את ענת הוא היה ספר צמרת מצליח מאוד בירושלים ואילו ענת היתה בתחילת דרכה בעולם הדוגמנות והמשחק. הצלחתה של ענת היתה מטאורית והיא החלה להתפרסם ולהשתתף בהצגות לילדים, תוכניות טלוויזיה וקמפיינים פרסומיים. כמו כן, החלה להנחות בערוץ הילדים והוציאה קלטות לילדים. בעקבות כך הפכה להיות דמות מוכרת ומפורסמת מאוד בעולם הבידור. בתאריך ה- 2/12/1997 הגיעה סיפור האהבה לסופו הטרגי, כשגופותיהם נמצאו בדירתם המשותפת זה לצד זו.

בתחילה חשבו החוקרים שענת היא זו שרצחה את דוד והתאבדה, אולם לאחר שלושה שבועות התברר סופית שהיא הייתה הקורבן והוא היה הרוצח. מהחקירה עלה בבירור כי האקדח בו נורו השניים הוזז ממקומו לאחר הירי והונח ליד אלימלך. החשד נפל על שני אחיו של אפוטה שהגיעו ראשונים לזירת האירוע דרך אחד החלונות, לפני שהשוטרים פרצו את הדלת. ממסקנות המשטרה הגיעה ענת, לדירתו של חברה לשעבר דוד אפוטה, בשכונת בית הכרם בירושלים. אפוטה ירה בה כדור אחד והרג אותה ואחר כך ירה בעצמו שתי יריות והתאבד.

הרקע לרצח ולהתאבדות היה החלטתה של ענת להיפרד מאפוטה.

מכתב התביעה האזרחי שהוגש על ידי משפחתה של ענת כנגד אחיו של דוד אפוטה ומשטרת ישראל, ניתן לראות כי כבר מתחילתה של מערכת היחסים בין השניים ולאורכה, הופיעו נורות אדומות רבות שהתריעו על קיומה של מערכת יחסים אלימה ומסוכנת. ציטוט מכתב התביעה האזרחי מדגים את הנורות הללו אחת לאחת:

---

<sup>1</sup> סוזי בן ברוך- מרצה באוניברסיטה העברית ובבית ברל. שרתה 35 שנה במשטרת ישראל באגף חקירות ומודיעין. מומחית לנושאי ילדים ונוער בסיכון.

"מערכת היחסים בין הרוצח לענת נמשכה כ- 6 שנים, ונסתיימה בערך כחודשיים לפני מועד הירצחה, מיוזמתה של ענת, אשר עזבה את דירת המגורים ששכרו בני הזוג יחד, וחזרה להתגורר בבית אביה... לאחר שנפרדה מהרוצח, התגוררה ענת אצל אביה... בכל אותה העת המשיך הרוצח להתקשר אליה בתואנות משונות, וחבריו הקרובים מספרים כי סבל מאוד מהפרידה, וכי היה אחוז אובססיה ממש לגבי ענת ובאשר לחייה בלעדיו... מצבו אחוז הקנאה... אפוטה אף נהג להתקשר ללא הרף אל ענת, אשר בטוב-ליבה נזעקה בכל פעם אליו, במטרה להקל עליו את הסבל שלטענתו היה שרוי בו עקב הפרידה... לאחר הפרידה... כלא אפוטה את ענת בדירתו, בעוד אחד מהתקפי הקנאה החולניים שלו, כשהוא משביע אותה שתחזור אליו, ומודיע לה שלא תוכל לצאת מן הדירה עד אשר תשוב אליו או שיתאבד" (סעיפים 8 - 10)... ועוד רבות מדובר בכתב התביעה על "סוד קנאתו ההרסנית של בן-זוגה לה" (סעיף 53)<sup>2</sup>

מראיונות שנערכו עם בני משפחתו של דוד נאמר כי הוא החל לצאת איתה כשהייתה צעירה מאוד וראה עצמו כפורש את חסותו עליה אך ככל שענת הלכה והתפרסמה יותר, דוד קינא לה והצלחתה המטאורית גרמה לו להרגיש שהיא חומקת מבין זרועותיו. בעקבות זאת, ניסה דוד לעצור אותה בכל דרך אפשרית, הגביל את צעדיה, קינא לה בצורה חולנית ואובססיבית, לא הסכים שתתראה עם קולגות לעבודה ואף חשד בה שהיא בוגדת בו עם אחד מהם. באחד מראיונותיהם לעיתונות טען דוד שהוא היחיד שמטפל בשערה של ענת.

אחת מתופעות האלימות השכיחות ביותר בעולם הינה תופעת האלימות נגד נשים אשר קיימת משחר ההיסטוריה אולם קיבלה הכרה ציבורית, חברתית וחוקית רק בשנות השבעים של המאה הקודמת. מי שפעלו ללא הרף להעלות את התופעה לראש סדר היום הציבורי ולדבר עליה במונחים של "בעיה חברתית נרחבת" היו התנועות הפמיניסטיות. תנועות אלה דחפו ואף הובילו להעלאת המודעות הציבורית העולמית לתופעה עד כדי חקיקת חוקים המחמירים עם הפוגעים. בשנת 1991, נחקק בישראל "החוק למניעת אלימות במשפחה". חוק זה מהווה נקודת מפנה חשובה ביותר שאחריה השתנתה המציאות החברתית בכל הקשור לאלימות בין בני זוג, אלימות הכוללת גם את החיזור האלים (לב ארי ויאירי, 1996; גל, 2003).

<sup>2</sup> כתב התביעה האזרחי שהגישה משפחתה של ענת אלימלך ז"ל כנגד משפחתו של דוד אפוטה, 24.11.2005.

**הכתבה עוסקת בתופעת החיזור האלים (dating-violence).** תופעת זו הנה תופעה אחת מתוך רבות הנמצאות על הספקטרום של "אלימות כנגד נשים". היא כוללת בתוכה שלושה אספקטים של אלימות: מינית, רגשית/פסיכולוגית ופיזית אשר מתרחשים במערכת יחסים בין בני זוג שאינם נשואים (רונאל, שרעבי ועידן, 2001; Foshee, Bauman & Linder, 1999).

## חיזור אלים

חיזור אלים הינה תופעה הכרוכה במעשה ו/או איום למעשה אשר פוגע מבחינה פיזית ו/או מילולית באדם אחר. (Thompson, 1986). המונח "חיזור אלים" תורגם מהשפה האנגלית (**dating violence**). משמעותו המדויקת ביותר היא אלימות בקרב זוגות מתבגרים שיוצאים ביחד באופן קבוע לפני הנישואין (Carlson, 1987). תופעת החיזור האלים מוגדרת כיום בהגדרה רחבה יותר שכוללת שלושה אספקטים של אלימות בין בני הזוג: אלימות פיזית, אלימות מינית ואלימות פסיכולוגית.

**אלימות פיזית** כוללת תקיפה פיזית שמופנית כלפי בן/בת הזוג כגון: הכאה, דחיפה, בעיטה סטירה ועוד. **אלימות מינית** כוללת כפיית התנהגות מינית כלשהי כלפי בן/בת הזוג ראשונית חלקית או מלאה, בין שהקורבן נכפה להתנהגות בכוח פיזי או באיום פסיכולוגי כלשהו ובין אם הוא נדרש להיות אקטיבי או פאסיבי. כגון: אונס על פי הגדרתו המורחבת, נגיעות לא רצויות וכדומה. **אלימות פסיכולוגית** כוללת איומים, ניסיון לשליטה בהתנהגות בן/בת הזוג, העלבתו והפעלת מניפולציה רגשית כלפיו (אפטר וסופר, 2009; רונאל, שרעבי ועידן, Foshee, Bauman & Linder, 2001; Wekerle & Wolf, 1999; Sugarman & Hotling, 1991; 1999).

"...היו הרבה מריבות. כשהוא היה מתעצבן, הוא היה אומר לי 'בהמה' ו'פרה', נתן לי כאפות פה ושם, אבל לא משהו רציני" (ליאן, 15 וחצי)<sup>3</sup>.

ניתן לדבר על חיזור אלים במושגים של רצף. תחילתו של הרצף בזוגיות אלימה שונה מזוג לזוג אך לרוב הוא מתחיל בקללות ואיומים (אלימות מילולית),

---

<sup>3</sup> כתבה מתוך מוסף שישבת מעיתון "ישראל היום", 25.11.2011.

ובסוף הרצף ישנה אלימות פיזית קשה, אונס ואפילו רצח.

(<http://www.yelem.org.il/yelem/article.asp?artid=49>).

בניגוד לתופעת אלימות במשפחה אשר נחקרה רבות במשך ארבעת העשורים הקודמים, תופעת חיזור אליים בקרב מתבגרים החלה להיחקר רק בשנות ה-90 המאוחרות. למעשה, מדובר בתופעה שאינה חדשה אך רק בשנים האחרונות תופסת תאוצה. הנתונים באשר למימדיה, מדברים על אחת מתוך שלוש נערות (Carlson, 1987; O'keefe, 1997; Wolf, 1987; Carlson, 1987; Wekerle, 1999), מצאו שבקרב תלמידי תיכון השימוש באלימות פיזית ומינית נע בין 10%-25% וגדל כמעט ל-40% בקרב נשים צעירות. אם נכלול גם התעללות רגשית ואיומים מילוליים, השיעורים גדלים אף יותר (Foo & Margolin, 1995). לאורך השנים ניתן לראות כי חלו תמורות רבות בהפיכת בעיית האלימות נגד נשים לבעיה חברתית וכפועל יוצא מכך, הטיפול והיחס לבעיה השתנו. חוקרי חוקים שונים המעגנים את הבעיה בחוק, וכן הוקמו שירותים שונים במשרד הרווחה אשר ניתנים לחלוקה גסה בין שירותי טיפול (מרכזים למניעה וטיפול באלימות במשפחה, קווי חירום לנשים מוכות וכדומה), שירותי הגנה (דירות קלט, מקלטים לנשים מוכות וכדומה) ושירותי פיקוח חברתי (פקידי סעד, שירותי מבחן). למעשה, ניתן לומר כי בעקבות השפעתם של שחקנים חוץ-ממשליים, השתנתה המציאות החברתית והחוקתית בישראל לבלי הכר. שדולות וארגונים חברתיים, הם שנתנו את הטון בכל הנוגע לחקיקה בישראל. יחד עם זאת, יש לציין שלמרות ההתקדמות הנשית לשוויון מגדרי, ולמרות העשייה הרבה בנושא נשים מוכות, עדיין רווחת תופעת האלימות נגד נשים בסדר גודל עולמי (גל, 2003).

### **משטרת ישראל**

אם נבחן את מדיניותה של משטרת ישראל בכל הנוגע לבעיית הנשים המוכות נוכל להבחין בשינוי משמעותי שחל בשלושה העשורים האחרונים, שעיקרו מעבר ממדיניות שלום בית למדיניות של טיפול תקיף ובלתי מתפשר בעבירות אלימות בין בני הזוג.

עד לשנת 1990 לערך, הטיפול בעבירות אלימות בתוך המשפחה הקל עם התוקפים בהשוואה לעבירות אלימות אחרות כגון אונס או תקיפה. מקרים של אלימות בין בני זוג טופלו בדרך כלל על ידי עריכת שלום בית והפניה לטיפול זוגי בכדי להפסיק את האלימות. עמדה מקלה וסלחנית זו של המשטרה בטיפול בגברים

מכים, הובילה לכך שרק מיעוט מכלל הנשים המוכות פנה להתלונן ולקבל עזרה (לב ארי ואינס, 2009).

כאמור, נקודת המפנה שהובילה לשינוי המשמעותי בתפיסת המשטרה התרחשה בשנת 1990, בעקבות המלצות "וועדת קרפ". בנוסף, גם לביקורת החברתית והציבורית הנוקבת שיצאה כנגד מדיניות היד הרכה המופעלת בכל נושא אלימות נגד נשים, הייתה יד בדבר. מטיפול בשני בני הזוג- המכה והמוכה, עברה המשטרה לטיפול תקיף בגבר המכה תוך התחשבות הולכת וגוברת בצרכי הקורבן (לב ארי ואינס, 2009).

מאחר ותחום האלימות בין בני הזוג הנו תחום ייחודי בעל מאפיינים השונים מתחומי אלימות אחרים, הרי שחלה חובה על המשטרה להיערך בהתאם על מנת לטפל בעבירות מסוג זה. ראשית, מדובר בעבירות המחייבות תגובה מיידית למניעת סכנה. שנית, יש צורך בביצוע הערכת מסוכנות, כלי שפותח על ידי גב' רונית לב ארי ומסייע להבטיח כי במקרים בהם קיימת מסוכנות, היא תאוותר בשלביה הראשונים ולא לאחר מעשה. מטרתו של הכלי להערכת מסוכנות הינה לשפר ולמקצע את תהליכי האבחון וההפניה לטיפול מתאים. בנוסף, קיימת חשיבות מכרעת לשיתוף פעולה כוללני עם גורמים שונים מתחומים ומזוויות ראיה שונות כגון מחלקת הרווחה, משרד הבריאות ועוד, על מנת לתת מענה הוליסטי והולם לבעיה (לב ארי ואינס, 2009).

בשנת 1999, התרחשה נקודת מפנה נוספת כאשר המשטרה הקימה מערך חקירת עבירות אלימות בין בני זוג המכונה "מערך אלמ"ב". מערך זה משלב בתוכו ידע מעשי ותיאורטי בתחום החברתי, משפטי ומשטרת-חוקי. בכל תחנת משטרה מוצבים שני שוטרים המכונים חוקרי אלמ"ב ומוכשרים ספציפית לעבודה בנושא זה. בנוסף לחוקרי האלמ"ב, מוצבים במספר תחנות משטרה עובדים סוציאליים (לב ארי ואינס, 2009).

אם כך, ניתן לומר שתופעת האלימות נגד נשים במשפחה הפכה מתופעה זניחה ושולית שהייתה עניין של מיעוט לא רלוונטי, לתופעה הנמצאת במרכז סדר היום הציבורי והמעניינת קובעי מדיניות רבים. בהתאם לכך, מושקעים משאבים רבים בניסיון להביא לצמצומה ולפתרונה של הבעיה. ראוי לציין כי על מנת להקצות את המשאבים המתאימים לטיפול הולם בתופעה, יש צורך לאמוד את היקפה, אולם ניתן לראות כי קיים קושי להגיע לאומדן מספרי מדויק של היקף התופעה, כיוון שנשים רבות נוטות שלא להתלונן ברשויות כנגד בני זוגן האלימים, מסיבות שונות.

התפתחותה המואצת של המודעות לבעיית האלימות נגד נשים, הביאה להצפתה של תופעה נוספת אשר החלה להיחקר רק בעשוריים האחרונים. תופעה זו קרויה "חיזור אליס".

"החבר שלי הוא גבר! 'גבר' בעיניי זה אחד שמעמיד אותי במקום כשצריך, לטובתי. הוא כועס עלי לפעמים, אבל כדי שלא אעשה טעויות. זאת אהבה!" (ניקול, 16 וחצי)<sup>4</sup>.

## נורות אדומות

" הוא פשוט קנה אותי, הוא כל כך מקסים. כולם קינאו בי. במשך שמונה חודשים הכל היה ורוד, ואז הדברים התחילו להשתנות. לפני חצי שנה הוא אמר לי פתאום שהוא לא מרשה לי לדבר עם ילדים אחרים. הוא קובע לי עם מי להיפגש ועם מי לא. אם אני לא עונה לו מיד לטלפון, הוא כועס... הוא יכול להתקשר מיליון פעמים בדקה, לשאול 'למה עשית לי את זה?' ומיד לנתק... הוא גבר, והוא אוהב אותי, והוא החבר הכי טוב שלי" (ניקול, 16 וחצי)<sup>5</sup>.

במבט השוואתי להתנהגויות של בני הזוג : **באשר לבן הזוג :**

- קינאה מוגזמת- גילויי קינאה במינונים גבוהים ובצורת התנהגות שתלטנית.
- רכושנות- מחליט לה מה ללבוש וכיצד להתאפר. דורש את אישורו לפעולות ולמעשים שלה.
- בידוד- מציג את חבריה ומשפחתה באורח שלילי וטוען כי היא לא מתנהגת אותו הדבר לידם או שהם משפיעים עליה לרעה. מפרש את הבילויים שלה עם משפחתה וחבריה כחוסר נאמנות ומאשים אותה בכך שהיא אוהבת אותם יותר מאשר אותו. בנוסף, מעתיר עליה שפע כלכלי על מנת לבודד אותה מהעולם החיצון, לקשור אותה אליו וליצור סוג כלשהוא של תלות כלפיו.
- זלזול וחוסר הערכה- מעליב, משפיל, לועג ומזלזל בה ובמעשיה בנוכחות אנשים אחרים.

---

<sup>4</sup>שם.

- ביקורת רבה והאשמות- מאשים אותה בבעיות שיש ביחסים ביניהם או בבעיותיו שלו.
  - חשדנות רבה- כל איחור או אי מענה לטלפון גורמים לסצנות קינאה.
  - פתיל קצר- מתרגז ומתפרץ לעיתים קרובות.
  - תפיסת המציאות בשחור ולבן- הוא בעל דעות פסקניות בנושאים שונים כגון סטריאוטיפים וגזענות.
  - איומים- מאיים או רומז שיפגע בעצמו או בה אם תעזוב אותו. כמו כן, מאיים בעונש על התנהגות "לא נאותה" שלה.
  - התנהגות אובססיבית- מתקשר לטלפון שלה ללא הרף שוב ושוב, עוקב אחריה ואחרי השיחות שלה או בודק הודעות בפייסבוק. בנוסף, מתנהג התנהגות מאוד כפייתית ואינטנסיבית. היחסים נעשים מהר מאוד צפופים.
  - השינוי מתחיל בך- מבטיח שאם רק תשתנה, גם הוא ישתנה והכל יהיה בסדר ביניהם.
  - הפחתת ערך והכחשה- אחרי שרבו והשלימו, הוא מפחית מערך הפגישה שלה ומאשים אותה שהיא גרמה לו להתנהג כך. (ראיון עם לב ארי רונית).
- " הוא אומר לי עם מי ללכת ועם מי לא לדבר. אבל הוא אוהב אותי. הוא תמיד אומר שהשם שלי חשוב ושהוא דואג שלא יצא לי שם רע. אני מרגישה שהוא מאמין ובוטח בי- וזה נעים" (ליאן, 15 וחצי)<sup>6</sup>.

#### התנהגויות של בת הזוג

דוגמאות הממחישות את תגובת בת הזוג להתנהגויותיו של בן הזוג:

- רכושנות- נכנעת לרוב רצונותיו ונמנעת לעשות דברים מתוך חשש שתכעיס אותו או תפגע בו.
- מפחדת מתגובותיו על מעשיה או על דבריה.
- גילויי קינאה ורכושנות קיצוניים - מתרצת תירוצים כגון: "הוא אוהב אותי מאוד, מפרגן לי, אכפת לו, הוא דואג לי..."
- התפרצויות זעם ללא כל פרופורציה - מאשימה את עצמה, מרגיעה אותו ומבטיחה שזה לא יקרה עוד פעם, "אני לא בסדר".

---

<sup>6</sup> שם

- מאיים בהתאבדות אם תעזוב אותו - מפחדת עליו, עושה הכל בכדי לרצות אותו.
- סגירות חברתית - מתרצת את המצב בתירוצים שונים כגון: "הוא שומר עלי, הוא היחיד שאוהב אותי, הוא צודק כשהוא אומר שהם לא אוהבים אותי..." (גל, 2003; לב ארי ויאירי, 1996).

ניתן להצביע על כך שלאורך הקשר בין ענת אלימלך לדוד אפוטה הופיעו נורות אזהרה רבות: האובססיביות של דוד כלפי ענת גברה כאשר היא התחילה להצליח. כאשר ענת החליטה להיפרד מדוד, הוא לא היה מוכן לקבל את הפרידה, איים עליה שיהרוג אותה ואף יתאבד.

ניכר שבמקרה זה, במידה והיה מופעל הכלי להערכת מסוכנות, אותו כלי הקיים כיום ותומך החלטה למשטרה וגורמי רווחה, אזי, ניתן היה להגיע למסקנה לכך שענת נמצאת במצב של סכנת חיים ומאוימת על ידי בן זוגה. מתוך רשימת נורות האזהרה, יותר ממחצית הן מצביעות על היותו של קשר זה מקרה קלאסי של חיזור אליים.

**"נסיכה אחת נשקה לצפרדע, והוא היה לה לנסיך.  
'בהתחלה הכל היה בסדר, ופתאום, יום אחד, אני לא יודעת מה קרה לו',  
היא סיפרה במעון לנשים מוכות.  
אני בטוח שיש סימנים על כל צפרדע המעידיים איזה נסיך הוא יהיה.  
צריך עין מאוד פקוחה כדי לראות אותם, ונסיכות, כיידוע,  
מנשקות בעיניים עצומות"  
(פינת השלולית, מאיר עוזיאל).**

### בבליוגרפיה

אינס-קניג, א', ולב ארי, ר' (2009). התפתחות התגובה החברתית לתופעת הנשים המוכות על ידי בני זוג בישראל. טרם פורסם.

אפטר, י', וסופר, ז' (2009). אלימות ביחסים רומנטיים בגיל הנעורים: על התופעה, סימנייה וכיצד ניתן להתמודד עימה? עיתון יסודות, 7, נדלה בתאריך 20/11/2011 מאתר:

<http://www.yesodot3.co.il/index.php/home/item/137-violence-in-romantic-teenagers-relationship>



גל, נ' (2003). אלימות נגד נשים: נורמה או סטייה?. תל אביב: הקיבוץ המאוחד והמכללה האקדמית אשקלון.

זיו, א' (2002). פוליטיקה של אלימות נגד נשים. *חברה ורווחה כ"ב* (4), 417-432.

כץ, ע' (2000). פרויקט-חינוך למניעת גילויי חיזור אליים בקרב בני נוער. (כתבה מתוך: NRG 01/03/2011). נדלה מאתר: <http://www.nrg.co.il/online/archive/ART38/197.html>

לב ארי, ר', ויאירי, ד' (1996). *אסור להרים ידיים*. רמת גן: קשת.

עלם – מהו חיזור אליים? נדלה בתאריך ה-20/11/2011

<http://www.yelem.org.il/yelem/article.asp?articleid=98&catid=49>

רונאל, נ', שרעבי, ד', ועידן, ט' (2001). חיזור אליים בקרב תלמידי תיכון בישראל- מחקר חלוץ. *מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית*, 15, 105-120.

כתב התביעה האזרחי שהגישה משפחתה של ענת אלימלך ז"ל כנגד משפחתו של דוד אפוטה,<sup>1</sup> סעיף 53, 4.11.2005.

ישראל היום, מוסף שישבת. 11.11.25.

Carlson, B.E. (1987). Dating violence: A research review and comparison with spouse abuse. *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work*, 68, 16-23.

Foo, L., & Margolin, G. (1995). A multivariate investigation of dating aggression. *Journal of Family Violence*, 10, 351-375.

Foshee, V.A., Bauman, K.E., & Linder, G.F. (1999). Family violence and the perpetration of adolescent dating violence: Examining social learning and social control processes. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 331-342..

O'keefe, M. (1997). Predictors of dating violence among high school students. *Journal of Interpersonal Violence*, 12, 546-568.

Thompson, W.E. (1986). Courtship violence toward a conceptual understanding. *Youth and Society*, 18, 162-176.

